

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 3, p. 547-569, March 2013

NİYAZİ ARSLAN DEDE İLE ADIYAMAN'DA ALEVİLİK ÜZERİNE*

WITH DEDE NİYAZİ ARSLAN ON THE ADIYAMAN ALEVISM

Yrd. Doç. Dr. Fevzi RENÇBER

Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalı Başkanı

Abstract

In the present days unsuitable comments on Alevism are expressed, that causes misunderstanding the Anatolian Alevism, especially exclusive of its traditional line. Our study, that effort to understanding traditional Alevism, based on interview with "Lover of God and Bard" Dede Niyazi Arslan. Dede Niyazi Arslan is serving to Alevism candidates in Adıyaman provinces Gölbaşı and Besni. Also he struggled through his life to live and keep alive Alevism faith between rising generations. This study was prepared compiling the answers to the questions we asked such as; what is Alevism; the place of whirl in Alevi understanding; Deity-Mohammed-Ali belief in Alevism; What does the statement "Performed Ablution, Performed Ritual Worship"; mean afterlife belief in Alevism; place of woman in Alevism; local practices of "Dardan İndirme Erkanı" performed for the Alevism who died; the contents of "dört kapı-kırk makam" that forms the basis of Alevism way; what is promising in Alevi belief and what are the features of "Alevi talip"; how do "cem evi" operate today and what are the problems of "cem evi"; what are the problems of Alevi society and what are their requests from the government; importance of cem sacrifice and aşura sacrifice in Muharrem month; place and importance of "Mohammed Postu" in "cem erkân"; importance of fasting in Muharrem in Alevism; twelve imams in Alevism; and

* Bu çalışma Adıyaman'da Alevilik adlı çalışmamızı yazarken yaptığımız mülakatlardan derlenmiştir.

the questions asked to the importance of Hz. Ali and Hz. Hüseyin. Fieldwork is essential in the Alevism studies. Therefore, this study we conducted in the region of Adıyaman serves an important purpose such as understanding traditional Anatolian Alevism.

Key Words: Alevism, Dâr, Semah, Dört Kapı-Kırk Makam, Cem.

Öz

Günümüzde Alevîlik üzerine konuşulurken gerçeğe uygun olmayan yorumlar, Anadolu Alevîliğinin; geleneksel çizgisinin dışındaki mecralarda anlaşılmasına yol açmaktadır. Geleneksel Anadolu Alevîliğinin anlaşılması yolunda bir çaba olan bu çalışmamız, "Hakk Aşığı ve Ozan " Dede Niyazi Arslan ile yaptığımız mülakat esas alınarak hazırlanmıştır. Dede Niyazi Arslan, Adıyaman Gölbaşı ve Besni yöresinde, Alevi taliplere yıllardır hizmet veren, Alevi kültür ve inancını yaşayan, yaşatmaya çalışan ve genç nesillere Alevîliğin öğretilmesine ömrünü veren bir Alevi aydınıdır. Bu çalışmamız: Alevilik nedir; semahın Alevi anlayıştaki yeri; Alevilikte Hakk-Muhammed-Ali inancı; "Abdesti Alınmış, Namazı Kılınmış İfadesi" ne anlama gelmektedir; Alevilikte ahiret anlayışı; Alevilikte kadının yeri; vefat eden Aleviler için icra edilen "Dardan İndirme Erkânı"nın yöredeki uygulamaları; Alevi yolunun temelini oluşturan "Dört Kapı Kırk Makam"ın içeriği; Alevi anlayışta ikrar verme ve Alevi taliplerde bulunması gereken vasıflar nelerdir; Alevi toplumunun problemleri ve devletten talepleri; cem evlerinin günümüzdeki işleyişi ve problemleri; cem kurbanı ve Muharrem ayındaki aşura kurbanının önemi; cem erkânlarında "Muhammed Postu" yeri ve önemi; Alevilikte muharrem orucunun önemi; Alevilikte on iki imamlar, Hz. Ali ve şehitler şahı Hz. Hüseyin'in önemine dair sorduğumuz soruların cevapları derlenerek hazırlanmıştır. Alevilik söz konusu olunca alan araştırmaların gerekliliği aşikârdır. Dolayısıyla Adıyaman yöresinde yaptığımız bu çalışmamız geleneksel Anadolu Alevîliğinin anlaşılması gibi önemli bir amaca hizmet etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Alevilik, Dâr, Semah, Dört Kapı-Kırk Makam, Cem.

GİRİŞ

Günümüz Alevîliğinin sağlıklı bir şekilde anlaşılması için geleneksel Anadolu Alevîliğinin bütün gerçekliği ile ortaya konulması, bunun için de bilimsel araştırmalara konu edilmesi gerekmektedir. Alevîlik algısı içerisindeki farklı yaklaşımların birbiriyle uyuşmayan geleneksel uygulamaları ve yöreden yöreye farklılık gösteren ibadet şekilleri ile inanç unsurlarını bünyesinde barındırması Alevîlik üzerine alan araştırmalarının yapılması zorunlu kılmaktadır. Geleneksel Anadolu Alevîliği, klasik Alevi kaynakları göz önünde bulundurularak, Alevîliği yaşayan ve yaşatanlardan öğrenilerek inanç, ibadet, kültür ve ahlâk ilkeleri esas alınarak incelenmelidir. Bu hedeflerimizin bir uzantısı olarak bu çalışmamızda günümüz toplumunun genel anlamda Anadolu Alevîliği, özel anlamda da Adıyaman Alevîleri hakkında doğru

bilgiye ulaşmasına imkân sağlamayı ümit ediyoruz. Günümüzde Alevilik üzerine konuşulurken gerçeğe uygun olmayan yorumlar Anadolu Aleviliğinin geleneksel çizgisinin dışındaki mecralarda anlaşılmasına yol açmaktadır. Çalışmamızın alanı; Besni-Gölbaşı ilçe merkezi ve köylerini kapsamaktadır.

1-Fevzi RENÇBER¹ Alevilik nedir? Aleviliği tanımlar mısınız?

Niyazi ARSLAN Dede²: Alevilik inancı ülkemizdeki inanç kültürü bakımından renkli bir zenginliğe sahip temeli sevgi ve kardeşlik üzerine kurulmuş, İslamî inanç sistemini kendisine din edinmiştir. Kuran'ı Kerim'i kutsal kitap, O'nun sevgili peygamberi Muhammet Mustafa'yı tüm İslam âlemi gibi peygamber olarak kabullenmiş, onun temiz ve pak nesli Ehl-i-Beyt'ine canı gönülden bağlanmış, Hz Ali'yi yolun rehberi, İmam Hüseyin'i de pir olarak kabullenmiştir. Alevilik inancı İslamiyet'e farklı bir yorum katarak Tasavvuf ile yaşamış ve yaşatmaya devam etmektedir. Bunun kaynağını ise Şamanizm'e bağlamak mümkündür. Çünkü Anadolu'ya gelen Türkler yaşadıkları yerlerdeki inanç sistemiyle birlikte kendi örf ananelerini, kültürlerini de beraberlerinde getirirken, yaşadıkları coğrafyalarda İslamiyet'in tesiri altında kalmış ve ondan etkilenmiştir. Bu etkileşim uzun yılların ürünüdür ve bu kabullenme onların inanç önderlerinin telkinleriyle gerçekleşmiştir. Netice itibariyle İslamiyet'i kabullenen Türkmen oymakları geçmişteki kültürleriyle İslam anlayışını kaynaştırarak farklı bir sentez meydana getirmişlerdir. İşte bu sentezin temeli sevgi ve insana dayalı, ibadeti ise Kur'an'ı Kerim ayetlerinin sazın (bağlamanın) telleri üzerine dökülerek insanları coşku seline döndüren, cezbeye getiren aşkı ilahi ile döndüren bir oluşumdur.

Hak-Muhammed-Ali yolunun Kırklar Meclisi'nde olgunlaşan ve 12 İmamlarla devam eden, İmam Cafer-i Sadık'ın akıl ölçüsünü rehber edinen, Horasan erenlerinin himmetleriyle Anadolu'ya gelen, Hacı Bektaş-ı Velî ve ulu ozanlarımızın nefesleriyle hayat bulan inancın adıdır. Alevilik inancı, insanın ham ervahlıktan sıyrılarak insan-ı kâmil olup özüne dönmesini ifade eder. Bunun için de; Mürşit, Pir, Dede ve Rehber huzurunda ikrar verilerek Dört Kapı Kırk Makam aşamasından geçilmesi gereklidir. Alevilik içten ve yürekten gelen bir sevgidir. Ali ve onunla birlikte peygamber ailesine duyulan saygı ve sevgidir.

2-F.R-Allah-Muhammed-Ali inancı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Dede: Allah birdir; Muhammed haktır; Ali, Allah'ın arslanıdır. Allah-Muhammed-Ali'yi birbirinden ayırmadan, bir bütün olarak kabul ederiz. Bunu ifade etmek için ise Hakk-Muhammed-Ali yolu deriz. Allah tektir, Muhammed haktır, Ali ise velidir. Nübüvvet; Hz. Muhammed'e, velayet ise Hz. Ali'ye gelmiştir. Nübüvvet ve velayet birbirilerinin tamamlayıcısıdır. Muhammed olmadan Ali, Ali olmadan Muhammed olmazdı. Ayrıca nübüvvet Hz. Ali'ye gelecekti de Hz. Peygamber'e gelmiştir gibi aslı olmayan rivayetler de yanlış, akla ve mantığa uymayan ifadelerdir.

¹ Bundan sonra metinde Fevzi Rençber ismi "F.R" şeklinde gösterilecektir.

² Bundan sonra metinde Niyazi Arslan ismi "Dede" şeklinde gösterilecektir.

Hız. Ali liderdir, kılavuzdur, yol göstericidir. Hız. Ali ile Hız. Peygamber arasındaki muhabbet tarif edilemez boyutlardadır. Hız. Ali, Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretinde Hız. Peygamber'in yatağında uyumuş, onun için canını verecek kadar sevgi duymuştur. Hız. Muhammed, Peygamber ve peygamberlik makamının temsilcisi; Hız. Ali ise veli, velayet ile hilafet makamının temsilcisidir. Hız. Muhammed ve Ehl-i Beyt Allah'ın nurunun tezahürüdür. Nur aynı, vücutlar farklıdır.

3-F.R-Alevi anlayışta "Abdesti Alınmış, Namazı Kılınmış İfadesi" sizce ne anlama gelmektedir?

Dede: Aleviler her şeyden önce yemin ederek ikrar vermeli veya musahip tutmalıdır. İkrar vererek³ veya musahip tutarak⁴ Hakk-Muhammet-Ali yoluna girmiş olan bir Alevi talip, tarikat abdesti alınmış kabul edilir. Bu abdest manevi anlamda temiz olmayı ifade eder. İkrar vererek veya musahip tutarak bu abdesti alan talipler her yıl dedenin huzurunda ve toplum önünde, özünü dara çekip⁵ helallik almalıdır. Ölmeden önce ölmeli ölmeden nefsini hesaba çekmelidir. Alevi ahlaki ilkesi olarak kabul edilen eline, beline ve diline sahip olmalıdır. Dede huzurunda verdiği ikrarında sabit durmalıdır. Kimsenin malına, canına ve bedenine zarar vermemelidir. Bu özellikleri inanç dünyasında yaşayan taliplerin abdesti alınmış, namazı kılınmış olur. Dolayısıyla ikrar veren, musahip tutan, eline-diline-beline sahip olan, kul hakkına riayet eden, dâra duran talibin amelleri Hakk katında abdest almış ve namaz kılınmış gibi kabul edilir.

4-F.R-Cem erkânında⁶ yer alan semah Alevi anlayışta ne anlama gelmektedir?

Dede: Semah; ilahi aşkı ruhunda duymanın ve o aşkla Tanrı'nın güzel isimlerinden herhangi birini anarak, ayakta ilahiler eşliğinde aşka gelip dönmenin adıdır. Semah; okunan ilahilerin eşliğinde kadın-erkek ayrımı yapmadan ellerini göğü doğru uzatarak din, dil, ırk ayrımı yapılmaksızın Hakk'ın bir olduğunu tekrar tekrar zikretmektir. Semah; kolları yana doğru açıp sağ el göğü, sol el yeri gösterdiğinde ise, bir türlü önüne geçilemeyen nefsin, bencilliğin, menfaatin, savaşların, açıkların, ikiyüzlülüklerin, kısaca yaşama dair tüm kötülüklerin anlamsızlığını görüp Hakk'tan

³ İkrar: Alevilikte ve Bektaşilikte, dedenin ve taliplerin huzurunda yola giren bir talibin cem erkânı eşliğinde yolun adab ve erkân kurallarına uyacağına dair verdiği ahide denir. Alevî-Bektaşî klasiklerinde ikrar verme önemle üzerinde durulan bir konudur. Şeyh Safi şöyle buyurmuştur: Kim ki evliya yoluna talip olup rehber önünde ikrar verip kendi benliğinden ge-çip rıza makamına kul olup özünü Hakk'a teslim edip, iyiliği emir, kötülükten sakındırmayı il-ke edinirse öncelikle ikrarının temiz olması gerekir. Ahdinden dönüp ahdine vefa göstermeyenleri cemden dışlamak, kendileriyle konuşmamak gerekir. İkrar almadan ölen veya aldıktan sonra ikrar edip sonra inkâr edenler ahirete imansız gider. İkrar imandır. İkrarı olan Âdem'in imanı da vardır ve ikrarı olmayan Âdem'in imanı da yoktur. Anonim, **Erkânâme-1**, haz. Doğan Kaplan, Ankara, TDVY, 2007, s. 150-162; Seyyid Muhammed b. Seyyid Alâuddin Radavî, **Fütüvvetnâme-i Tarikat**, haz. Osman Aydın, Ankara, TDVY, 2011, s. 253; Abdülbaki Gölpınarlı, **Alevî ve Bektaşî Nefesleri**, İstanbul, İnkılâp Kitapevi, 1992, s. 76.

⁴ Alevîlik ve Bektaşîlikte iki erkeğin eşleriyle birlikte dedenin ve Alevî taliplerin önünde yaptıkları yeminle ölünceye kadar birbirleriyle arkadaş olacaklarını, asla birbirilerini yalnız bırakmayacaklarını bu dostluklarını ahiret hayatı ile ölümsüzleştireceklerine dair verdikleri sözdür.

⁵ Dâra durmak, yol uğruna can vermeye, canı feda etmeye hazır olmak, ölmeden önce ölmek, Hakk ile Hak olmak, ser verip sır vermemek, verilen ikrardan asla dönmek demektir.

⁶ Cem erkânı hakkında bkz. Ali Yaman, **Alevîlik Nedir?** İstanbul, Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Araştırma Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları, t.y., s. 105-109; İrene Melikoff, **Kırkların Cemi'nde**, trc. Turan Alptekin, İstanbul, Demos Yayınları, 2007, s. 23-27.

alıp halka vermektir. Kendimize hiçbir şeyi mal etmeyiz (Dünya malına meyletmeyiz) inancını anlatmaktadır. Semah; kulun Allah'a miracıdır. Allah'a fiili niyazdır. Madde âleminde mana âlemine geçmektir. Müzik eşliğinde ilahiler ile coşa gelip Tanrı'yla birleşmek, bütünleşmektir.

5-F.R-Adıyaman Gölbaşı-Besni yöresinde örf ve adetler bağlamında isim verme uygulamaları günümüzde nasıl yapılmaktadır?

Dede: Önceleri dünyaya gelen çocuklara İslamî çağrışımı yüksek olan, Ehl-i Bey't'i hatırlatan, 12 İmam'a işaret eden isimler konulurdu. Son yıllarda ise modern dönüşüm ve değişen toplum yapısıyla birlikte çocuklara isim verilmesinde bu tür hassasiyetler göz ardı edilmekte ve Alevî kültürün çocuklara konulan isimler üzerindeki etkisi her geçen gün azalmaktadır. Bu değişimin inanç zayıflığından kaynaklanmaktadır. İslamî gelenek, görenek, örf ve adetler toplumsal hayatta unutulmaya yüz tutmuş, Alevîlerin sosyal ve dinî hayatında köklü değişiklikler meydana gelmiştir.

6-F.R-Cem evlerinin günümüzdeki işleyişi hakkında neler söyleyebilir misiniz?

Dede: Bu güne kadar cem evleriyle ilgili birçok araştırma ve çalışma yapılmıştır. Ancak Adıyaman yöresinde bu anlamda ciddi bir çalışma olmamıştır. Hatta Alevî-Bektaşî inancı üzerinde de yeterince durulmamış ve derinlemesine araştırma yapılmamıştır. Oysaki Adıyaman yöresi, Alevî-Bektaşî inancı ve kültürü bakımından oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Günümüzde bu değerler yok olmaya başlamış olsa da bu değerlerin hala canlı ve dinamik bir şekilde yaşadığı yerler de mevcuttur. Cem evleri insan-ı kâmil yetiştirme yerleridir. Cem evleri güzel davranışların sergilendiği mekânlardır. Cem evleri Allah-Muhammed-Ali yolunu sürenlerin toplanma yeridir. Cem evleri; sevgi, barış, hoşgörü, edep ve erkân yuvalarıdır. Cem evleri eğitim öğretim yerleridir. Cem evleri birlik ve beraberliğin pekiştiği mekânlardır. Cem evleri; ayrılık değil birlik, nifak değil sevgi, kin ve nefret değil muhabbet tohumlarının atıldığı mekânlardır. Cem evleri, yolumuzun secde, erkânımızın niyaz yeri ve Allah'a inanarak "Hû" diyenlerin gönüllerini birleştirme yerleridir. Cem evlerimizde ikrarsızlara, imansızlara, Allah-Peygamber yok diyenlere, yol-yolak, edep-erkân bilmeyenlere yer yoktur. Cem evleri erkân yuvalarımızdır. Bu kutsal yerler bu amaç dışında kullanılmamalıdır. Ateistler, kişisel menfaat ve çıkar peşinde koşanlar bu mekânı bizimle paylaşmasınlar. Cem evlerimizde ikrarsız, inançsız, imansız, itikatsız yöneticileri de istemiyoruz. Cem evleri, Alevî toplumunun inanç, erkân ve kültürünü ifade etme yeridir. Cem evlerini başka amaçla kullanmak isteyenleri de istemiyoruz. Cem evleri, ateistlerin, yol yezitlerinin, buraları siyasal basamak olarak kullanmak isteyen siyasetçi ve ideoloji peşinde koşanların yeri değildir, onları da istemiyoruz.

Herkes cem erkânlarına katılamaz cem erkânlarına katılmak belli bir dini olgunluk gerektirir. Niyazi Arslan Dede ceme giremeyecekleri şu deyişi ile anlatmaktadır:

Bu cem ulu divanda erenlerindir
 Münkir münafıklar gelip girmesin
 Allah bir Muhammet diyenlerindir
 Hakkı bilmeyenler gelip girmesin

Aslımız âdemden neslimiz Ali
 Yoluna eyvallah dedik evveli
 Cümleye yardımcı Bektaş-i Velî
 Piri bilmeyenler gelip girmesin

Severiz Hasanı hem de Hüseyini
 Ehlibeyt-i Ali şahım diyeni
 Kul Niyazi bu yola ser vereni
 Bilmeyenler gelip ceme girmesin.

7-Cem erkânlarında Muhammed Postunun önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Dede: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in cem erkânlarında her zaman için çok farklı bir yeri vardır. Çünkü Alevilikte O mürşittir. Bütün Peygamberlerin, evliyaların, erenlerin imamıdır. O temsil makamı, cihanı aydınlatır; peygamberdir, cümle peygamberlerin temsilcisidir. Yürütülen ayin-i cemlerde O'nun yeri post makamıdır. Hz. Muhammed cemlerde başköşedir. Bundan dolayı Hz. Muhammed'in oturacağı yeri temsil etmek amacıyla Muhammed postu cem erkânlarında dualarla ve kendisine salavatlar getirilerek serilir. Muhammed Mustafa'nın önemi ifade edilemeyecek kadar fazladır. Yukarıda anlatılan sebeplerden dolayı Muhammed postuna herkes oturamaz ve her kişi o temsili postu dualarla, deyişlerle, nefeslerle seremez. Ancak Alevi inanç ve kültürünü, düşüncesini, felsefesini özümsemiş, o makama layık, halk içinde muteber, saygınlığı olan, sevilen, bilgili, örnek kişilikli, âlim, mert, dürüst, erdemli, ne yaptığını bilen, yaratılanı sevgiyle kucaklayan ve Ehl-i Beyt'en gelen kişiler bu işe layık görülür. Cemlerimizde On iki hizmet yürütülürken mutlaka Muhammed Postu serilir ve Hz. Muhammed'i o cemde o toplantıda, sohbette, o erkânda ruhen ve manen orada hazır olduğuna inanılır. Bütün bu sebepler Muhammed Postunun cem erkânlarından ne kadar önemli ve gerekli olduğunu göstermektedir. "Muhammed Postu Muhammed Makamı" olmadan cem olmaz.

8-F.R- Besni Beşkoz Köyü Cem Evi kuruluşunu anlatabilir misiniz?

Besni Beşkoz köylüsü olan Niyazi Arslan Dede, Beşkoz Köyü'nün kuruluşu, cem evinin yapılışı ve günümüzdeki durumunu şöyle anlatmaktadır: **Dede:**

Konuşacak, anlatacak, yazacak, gönülden gönle muhabbet edecek o kadar çok kelim, sevgiye açılan o kadar çok kapı ve birliğe gidebilecek o kadar yol var ki, demeye dil, yazmaya kalem yetmez. İşte bu güzellikleri ülkemizin sınırlarını da aşarak tüm dünya insanlığıyla paylaşmak ve tüm yaratılana kucak açmak adına, bu erdemin ve güzelliklerin yaşatılması, genç nesillere aktarılması ve sevgi çemberinin devamlı surette genişleyerek yayılmasını sağlayacak cem kültür evlerinin açılması veya yapılması için ben de naçizane bazı çalışmalarda bulundum.

Beşkoz Köyü yörede Alevî-Bektaşî bir köy olarak asırlardır varlığını sürdürmüş ve yöre halkı tarafından da sevilen, saygı duyulan, insanların dürüstlüğü, onurlu duruşu, misafirperverliği, sevecen ve cana yakınlığı, âlim ve saygın inanç önderlerinin varlığıyla her zaman adından söz edilir bir yerleşim yeri olmuştur.

1960-1970 yılları arasında 100 hane kadar olan köy bugün oldukça fazla göç vermiş bu günlerde ise ancak 25 hane kadar kalmıştır. Köyün mazisi aşağı yukarı 500 yıl kadardır. Köye ilk yerleşenler ise Seyit Seyfilerdir (Seyit Seyfi adında bir zat). Günümüzde bu ad asimile olmuş haliyle Seyfiler olarak vurgulanmaktadır. Daha sonra ise İbişler (Çirtik İbişler) yerleşmişlerdir. Geçen süreç içerisinde Alevîlik inancını en iyi şekilde ifade eden ve yaşatan köyde 1988 yılına kadar Cem evi yoktu. O zamana kadar yapılan cemler, ibadetler, misafir ağırlamaları, köy sorunlarının tartışıldığı toplantılar hep İbişler ailesinin Dede evinde yapılırdı. Yani bu aile 500 yıldır bu hizmeti herhangi bir karşılık beklemezsizin sırf Allah yoluna, Muhammed-Ali'ye ve onun temiz nesline hizmet olsun diye emek vermişlerdir. Kendi deyimleriyle "Halka hizmet, Hakk'a hizmet" anlayışıdır.

Bizler de bu kültür içerisinde yetiştiğimizden aynı gelenek ve görenekleri dedem Ahmet Cemal Pektaş'ın Hakka yürümesinden sonrada kendi imkânlarımız ölçüsünde yıllarca sürdürmeye çalıştık. Fakat teknolojinin ilerlemesi, geçim şartlarının zorlaşması, bozulan ekonomik dengeler vs. birçok nedenden dolayı Dede evleri artık kullanılmaya elverişli olmamaya başlamıştır. Bundan dolayı köy halkının istekleri doğrultusunda Cem hizmetlerinin görülmesi, cenazelerin kaldırılması, taziye kabullerinin yapılması, nişan, nikâh ve benzeri toplantıların yapılabilmesi amacıyla bir kültür evinin yapılması kararlaştırılmıştır.

1988 yılında bu karar alındığında Köyün Dedesi Ahmet Cemal Pektaş yine kendisi gibi Dede olan Mustafa Pektaş, köyün ileri gelenlerinden Ahmet Cemal Dedenin oğlu Ballı Pektaş, köy Muhtarı Ahmet Cemal Dede'nin küçük oğlu Cuma Pektaş, köy ihtiyar heyeti, Amcam Kemal Arslan, kendi şahsım ve diğer yol ehli kişilerle birlikte böyle bir yerin yapılabilmesi için çalışmalara başladık.

Çalışmalar yaklaşık iki yıl sürdü. Bir yıllık süreç içerisinde cem evinin yeri satın alındı, temeli atıldı ve kaba inşası tamamlandı. Yukarıda söz ettiğim kişiler ben de dâhil olmak üzere herkes elinden gelen gayret ve çabayı göstererek üzerine düşen vazifeyi yerine getirmeye çalıştı. 1989 yılında inanç önderimiz ve aynı zamanda dedem olan Ahmet Cemal Pektaş'ı kaybedince yerine oğlu Ballı Pektaş vekâlet etti. Bu arada dedemin kardeşi Mustafa Pektaş da rehberlik görevinin yanında Ballı Dede'ye

yardımlarını esirgemedi. Ben hem dedem hem de dayım Ballı Pektaş döneminde küçük dayım ve aynı zamanda köyün muhtarı olan Cuma Pektaş ile birlikte zâkirlik⁷ görevini ifa ettim.

Ballı Dede 1989 yılından 2000 yılına kadar görevi sürdürdü. 2000 yılında bir kaza sonucu hayatını kaybetmesiyle Cuma Pektaş (dayım) yine köy halkının isteği üzerine görevi devraldı. Halen bu görevi sürdürmektedir. Ancak Gerek Köyde gerekse de Gölbaşı, Besni ve çevre köylerde cem hizmetleri yürütüldüğü zamanlarda mutlak surette birlikte hareket etmekteyiz.

Mustafa Dede ise (Dedemin kardeşi-Çirtik Mustafa) hem rehberlik hem de Dede olmadığı zamanlarda dedelik görevini 1995 yılında bir kaza sonucu hayatını kaybettiği güne kadar sürdürmüştür. Buna göre Beşkoz köyündeki dede silsilesini şöyle sıralamak mümkündür.

Köye ilk yerleşenlerden ve Horasan üzerinden Anadolu'ya gelen Seyit Ahmet soyundan Çirtik İbiş lakaplı İbiş (İbrahim) Dede'dir. Geliş yolu Horasan-Irak-Mardin-Diyarbakır (Bismil)-Şanlıurfa (Harran)-Erzurum-Besni-Beşkoz köyü son yerleşim noktalarıdır.

Çirtik İbiş'in ölümünden sonra yerine oğlu Cumo (Cuma) Çavuş geçer. Bu zatın da 115 veya 120 yıl ömür sürdüğü, 100 yaşından sonra yeniden dış çıkardığı ve ölen eşinin yerine tekrar evlendiği, bu evlilikten iki çocuğu olduğu söylenmektedir.

Cumo (Cuma) Çavuşun Hakk'a yürümesiyle dedem Ahmet Cemal bu görevi üstlenmiş olup 1989 yılına kadar devam etmiştir. 1989 yılında vefat etmiştir.

Dedemin Hakk'a yürümesinin ardından Ballı Dede (Ballı Pektaş-dayım) 2000 yılına kadar görevi sürdürmüştür.

2000 yılında Ballı Dedenin vefatının ardından küçük dayım Cuma Pektaş bu göreve layık görülmüş olup halen devam etmektedir.

Daha önce de belirttiğim gibi şu anda köy nüfusu çok düşük, genç nesil ise yok denecek kadar azdır. Buna rağmen özellikle kış aylarında imkânlar ölçüsünde yapılmış olan cem evinde ibadet ve diğer hizmetler görülmektedir. Ancak mevcut cem evinin birçok ihtiyacı bulunmaktadır. Yörede cumhuriyet tarihi döneminde Adıyaman il sınırları içerisinde aleni olarak yapılmış ilk cem evi Beşkoz Köyü Cem Evi'dir. Bu Cem evinin yapımında devletimizin hiçbir yardım ve katkısı olmamıştır. Tamamen vatandaşlarımızın imece usulü yardımlaşması ve katkılarıyla meydana getirilmiştir. Fakat dediğim gibi yaklaşık 22 yıllık bir mazisi olan bu cem evi acil olarak bakım ve tadilata muhtaç durumdadır.

9-F.R-Gölbaşı Cem Evinin kuruluşu hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Gölbaşı Cem ve Kültür Evi'nin başkanlığını dünden bugüne yapan ve önemli hizmetlerde bulunan Niyazi Arslan Dede, Cem Vakfı Gölbaşı Şubesi'nin kuruluşu

⁷ Zakir: Âşık veya ozan da denir. Cemde zâkirlik yapan kimsedir. Bağlama çalıp mersiye, nefes, düvaz, tevhid, naat, miraçlama, muharremiye, deyiş okuyan saz ve bağlama çalan kişidir.

aşamasını ve geçirdiği merhaleleri şöyle anlatmaktadır: **Dede:** Gölbaşı ilçesinde Alevî-Bektaşî inancına mensup vatandaşlarımız bulunmaktadır. Kendim de bu inanç grubu içerisinde yer aldığımdan birçok eksikliğin var olduğunu görmüştüm. Bir kere en başta bu insanlar, bir araya toplanıp sorunlarını konuşarak çözüme kavuşturacakları, aynı zamanda ibadetlerini ifa edecekleri bir mekândan yoksundular. Yakın çevrede saygınlığı olan ve köklü bir aile geçmişine sahip olan neslimden dolayı aklıselim kişiler bize gelerek bu işe bir çözüm bulunması hususunda istekte bulundular. Çünkü yörede Alevî-Bektaşî kültürünü, örf, adet, gelenek, görenek ve erkân şekillerini en iyi bilenlerden birisiydim.

Benden önce ise köyümüze ilk yerleşenlerden Seyit Seyfiler soyundan gelen babam, büyük dedeme vekâlet ederek Gölbaşı'nda elinin erdiği, dilinin döndüğünce bu hizmeti yürütmekteydi. Daha sonra babam geçirmiş olduğu bir kaza sonrasında duyu organlarında meydana gelen hasardan dolayı özürlü duruma gelmişti. Ailemin en büyüğü olmam hasebiyle ve Alevî-Bektaşî ibadet şekillerini dedemden almış olduğum feyiz ve eğitim ile çok daha iyi bildiğim ve günün koşullarına göre yorumlayarak deyişlerle, düvazimamlarla,⁸ semahlarla, ibadetin akışına yön vermekteki ustalığımla, diğer taraftan da halk ile güçlü iletişim bağlarımın bulunmasından dolayı şahsımı ön plana çıkardılar.

Cem erkânlarını gizli saklı olmaktan kurtarıp herkese açık mekânlarda yapmak, Alevî ve Bektaşîlerin İslamiyet'in içerisinde yer aldıklarını, Allah'a inandıklarını, Hz. Muhammet Mustafa'nın O'nun elçisi ve Peygamberi olduğunu ve O'nun soyu Ehl-i Beyt'inin Allah tarafından tertemiz kılındığını kabullendiklerini, Kur'an-ı Kerim'e İslamiyet'in kutsal kitabı olarak inandıklarını, Alevî ve Bektaşîliğin İslam'ın dışında değil aksine bizzat içerisinde, özünde yer aldığını, sadece yorumlama farkları bulunduğunu, ibadetinde ise tasavvufi tarafının ağır bastığını, bunun da Türklerin geçmişteki inançlarından süregelen bir gelenek olduğunu toplumun her kesimine anlatmak ve tanıtmak, zaten var olan sevgi ve kardeşlik bağlarını daha da pekiştirerek toplumun her kesiminin birbirilerine sevgiyle, hoşgörülle yaklaşımlarını ve birbirilerini daha iyi tanımlarını sağlamak en önemli idealimdi.

Bu düşünceler ışığından hareket ederek gizliliğin ortadan kaldırılması adına için öncelikle bir mekânın oluşmasını sağlamak için resmi işlemlerin gerçekleşmesi gerekmektedir. 1990'lı yıllarda bu tür hareketler hızlanmıştı. Bu gaye ile birçok vakıf, dernek, köy odaları vb. sivil toplum örgütleri oluşturulmaya başlamıştı. Ben de bunlardan ilham alarak oluşturmuş olduğum bir komisyon ile o dönemlerde adından sıklıkla söz edilen ve Merkezi Ankara'da bulunan Hacı Bektaş-ı Velî Kültür ve Tanıtma Dernekleri Genel Merkezi olarak kurulan (Şimdiki adı Alevî Kültür Dernekleri Genel Merkezi) Alevî-Bektaşî inanç mensuplarının bir araya geldikleri merkezle iletişime geçerek yardım istedim. Çünkü onlar böyle bir örgütlenmenin nasıl yapılacağı hususunda resmi prosedürleri çok daha iyi biliyorlardı.

⁸ Anadolu Aleviliğinde saz eşliğinde özellikle on iki imamları övmek için söylenen deyiş, nefes ve dualara düvazimam denir.

Söz konusu Genel Merkezden 1995 yılında gelen onay ve tüzük ile Emniyet teşkilatı dâhil olmak üzere tüm kamu-kurum ve kuruluşlarıyla iletişime geçerek Valilik Makamından derneğin kuruluş onayını aldım. Böylelikle 1995 yılının Temmuzunda ayında derneğin ikamet edeceği bina kiralandı ve dernek resmi şekilde kurularak faaliyetine başlamış oldu. Açılış töreninin ardından insanları oraya getirebilmek için hayli çaba sarf edildi.

İçine kapanık bir yapıya sahip olan, özellikle kırsal kesim Alevîleri bu tür faaliyetlere alışık olmadıklarından onları toparlamak, aleni ibadete getirmek, birliğe yetirmek zor olsa da bu zorluğu süreç içerisinde aşmayı başardık.

1995-1997 yılları arasında çalışmalar oldukça hızlı yürütüldü. Çeşitli kurslar, etkinlikler ve faaliyetlerde bulunuldu. Ancak kirayla oturan bu tür yerlerde bu kez de ödeme zorlukları bizi sıkıntıya sokmaya başladı. Kendi binamızın sahip olmak, faaliyet alanımızın genişletilmek ve daha rahat hareket edebilmek amacıyla vakıf kurmak veya herhangi bir vakfın şubesi olabilmek için mevcut yönetim ile anlaşmaya varıldı. Çünkü vatandaşlar dernek adına çok da sıcak bakmıyorlardı. Dolayısıyla bu fikir daha çok benimsendi.

Bu düşünceyle birçok vakıfla görüşmeler yapıldı. Yönetim kurulunun ve vatandaşların görüşleri de alınarak merkezi İstanbul'da bulunan Cem Vakfı (Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi) yöneticileriyle görüşmeler yapıldı; mutabakata varıldı. Varılan mutabakat neticesinde yine benim başkanlığında 11 kişilik bir müteşebbis heyet oluşturularak Cem Vakfına sunuldu. Cem Vakfı Genel Merkez Yönetim Kurulunun ve Vakıflar Genel Müdürlüğünün onaylarının ardından vakfın Adıyaman-Gölbaşı Şubesi 1998 yılında resmen kurulmuş oldu.

Bu durum karşısında Hem Hacı Bektaş Velî Kültür ve Tanıtma Derneği, hem de Cem Vakfı Gölbaşı Şubesinin Yönetim Kurulu Başkanlık görevlerini üstlenmiş oldum. Bundaki amaç, her ne kadar yönetim kurulları farklı kişilerden oluşmuş olsa da ikiliğin yaratılmaması ve toplum adına alınacak kararlarda birlikte hareket edilmesi bakımından yararlı olunacağı düşüncesinden yola çıkmıştır. Gerçekte de bunun yararlarını sonradan gördük. Vakıf ve dernek yönetimi birbirlerine destek vererek çok güzel başarılar imza attılar.

Vakıf ve dernek olarak güç birliğimizin artmasıyla birlikte ilçe sakinleri ve yöre halkıyla dayanışma, kaynaşma ve iletişim yönünden hayli ilerleme sağlandı. 1999 yılında Gölbaşı merkezinde bir Cem Kültür Evi yapılabilmesi için çalışma başlatıldı. Bunu gerçekleştirebilmek amacıyla Cem Vakfı Genel Merkezi yetkilileriyle mutabakat sağlanarak yer temin edilmesi yönünde talimat alındı. Araştırma ve incelemelerimiz neticesinde İl Özel İdaresine ait Hürriyet Mahallesinde Jandarma Bölük Komutanlığı civarındaki 735 m² arsa bana verilen yetkiyle uzun uğraşlar neticesinde ihale yöntemiyle satın alındı. Arsanın bedeli vatandaşlarımızın bağış, hibe ve yardımlarıyla ödendi.

Daha sonra proje yapma aşamasına gelindi. Bu maksatla binanın projesini hazırlamak üzere Vakıf Genel Merkezi'ne bizzat kendim giderek vakıfta bulunan mimar ve mühendislerin çalışmalarıyla 650 m² oturumlu ve içinde birçok birimin bulunacağı 5 katlı kapsamlı bir proje meydana getirildi. Bina içerisinde; dersane, etüt odaları, cem salonu, mutfak, yemekhane, taziye evi, dede evi, cem hazırlık odaları, tiyatro, sinema, konferans, panel, toplantı salonları, öğrenci yurdu, misafirhane, banyo, cenaze hizmet alanı, morg ve benzeri birçok birim tasarlandı.

2000 yılında temel atma hazırlıklarına başlandı. Aynı yılın haziran ayında başta dönemin Adıyaman Valisi Sayın Kadir Çalışıcı Bey olmak üzere il ve ilçelerimiz genelinde bulunan kamu-kurum ve kuruluşlarından daire amir ve müdürleri, belediye başkanları, alay komutanlığı, Cem Vakfı'nın değerli genel başkanı İzzettin Doğan ile birlikte diğer çalışanlar, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri, il ve ilçe müftülüklerimiz, basın mensuplarımız ve halkımızın her kesiminden vatandaşlarımızın katılımıyla Gölbaşı Cem Kültür Evi'nin temel atma töreni görkemli bir şekilde gerçekleştirildi. Böylesine yoğun bir katılımın olmasında güçlü bir iletişim bağı kurmamızın payı oldukça büyüktür.

Temel atma töreninin ardından inşaat başlatıldı ancak hayli ekonomik zorluklar yaşandı. Sıkıntılı ve bunalımlı günler geçirdik. Büyük zorlukların ardından 2003 yılında binanın bodrum katına taşındık. En azından kira derdinden kurtulduğumuz için sevinçli ve mutluyduk. 2006 yılında ise zemin katı tamamlayarak cem salonu ve çalışma odalarını oraya taşıdık.

Kısacası 1995 yılından 2010 yılı Mayıs ayına kadar yaklaşık 15 yıl dernek ve vakıf başkanlığı görevinin yanında Cem Evi'nin dedelik görevini de yürüterek ilçemiz Gölbaşı'nda Alevî-Bektaşî mensuplarıyla Sünnî inançlı vatandaşlarımız arasında yakın işbirliğinin kurulmasına, hoşgörü, sevgi ve kardeşlik duygularının pekişmesine, karşılıklı anlayışın gelişmesine, birlikte faaliyetlerin yürütülmesine, dolayısıyla ilçemizde barış ve huzur ortamının korunmasına çok büyük katkılarda bulunduk. Birçok radyo ve TV programında vatandaşlarımıza birlik, sevgi ve kardeşlik mesajları verdik.

Geçmiş yıllarda (1998-2010 yılları arasında) ilçede bulunan Cem Kültür Evi ve Gölbaşı Müftülüğümüz ortaklaşa etkinliklere imza atmışlar, birlikte hareket ederek aşure günleri ve kutlu doğum haftaları, panel, konferans ve geceler düzenlenmiş, tüm kamu kurum ve kuruluşlar ziyaret edilmiş, vatandaşlarımızla sohbetler yapılarak birlik ve beraberlik mesajları verilmiştir. 2010 yılında Cem Kültür Evi Başkan ve yönetim kadrosunun değişmesi sonucu bu tür faaliyetler şu an yapılmamaktadır.

Diğer taraftan böyle bir oluşumu gerçekleştirmekle birçok gencimizin terör örgütlerine ve anarşik olaylara katılmalarının önüne de geçilmiş olundu. Onların devletine, milletine, kendisine, çevresine ve ailesine yararlı birer fert olarak yetişmeleri için sürekli olarak telkinlerde bulunduk.

2010 yılında bazı siyasi ve ideolojik nedenlerden dolayı tüm görevlerimden feragat ettim. Bilindiği üzere art niyetli kişi veya kişiler halkımızın inanç merkezi haline gelen Cem Kültür Evi'ni sırf kendi çıkar ve menfaatleri, siyasi ve ideolojik görüşleri doğrultusunda asıl işlevi saptırarak ve vatandaşlarımız arasındaki birlik ve beraberlik mesajlarının toplum barışına yaptığı etkiyi yok etmek istediklerinden dolayı aramızda anlaşmazlıklar meydana getirmiştir.

Bu sebeplerden dolayı yıllarca uğraş ve emek vermiş olduğum bu uğurda çok sıkıntı, zahmet ve zorluklara göğüs gererek direndiğim 15 yıllık emek ve çalışmalarımı bir anda maziye gömerek yeni bir yaşama başlamış oldum. Aslında yazılacak, anlatılacak, konuşulacak o kadar çok şey var ki! Kelimeler, sözcükler belki de sayfalar dolusu yazı meydana getirecektir. Bu nedenle buraya ancak bir özet aktararak sözlerimi tamamlamak istiyorum.

Şu an için yine yaklaşık iki yıldır Gölbaşı Kent Konseyi Başkanlığı görevini yürüterek halkımıza hizmet vermeye devam etmekteyim. Cem eviyle ilişkilerimi kestiğimden dolayı Cem evinde herhangi bir bedel veya karşılık beklemezsizin devamlı hizmet verebilecek bir dede bulunmamaktadır. Ancak ayda bir defa dışarıdan formalite icabı da olsa giderlerini ve yevmiyesini karşılayarak Pazarcık, Narlı, Elbistan, Doğanşehir gibi yerlerden günübirlik dede getirilmektedir.

Oysaki bunun birçok sakıncası bulunmaktadır. Çünkü bu kişiler bilinçsiz ve vasıfsız kişilerden oluşuyor. Çoğu zaman da bazı siyasi veya ideolojik mesajlar vermek veya çıkar ve menfaatini ön plana çıkarmak gayesiyle bu işe meyledenler çoğunluk arz etmektedir. Benim görev yaptığım süre boyunca herhangi bir bedel almaksızın yılın her haftası cuma geceleri mutlak surette cemler kesintisiz yapılmaktaydı. Tabi dedelik konusu çok ayrı bir mevzudur. Bir dedenin gerçek bir dede olabilmesi için birçok vasıf taşıması lazımdır. Çünkü dedelik kurumu başlı başına sorumluluk ve örnek kişilik gerektiren bir yapıdır. Şu an cem evinin başkanlığını Gaffar Ulubey yapmaktadır.

10-F.R-Cem kurbanı ve aşure kurbanı ne demektir ne zaman kesilir?

Dede: Cem Kurbanı; geleneksel Anadolu Alevîliğinde perşembeyi cumaya bağlayan gece yapılan cem erkânlarında kesilen kurbanlara cem kurbanları denir. Alevî geleneğinde icra edilecek her cem erkânı için kurban kesilmesi gereklidir. Adıyaman Alevîleri de yapılacak her erkân öncesinde dedenin duasını alarak kestirdikleri kurbanlarını, cem erkânı icra edildikten sonra cemde hazır bulunan canlara ikram ederler.

Aşure Kurbanı (Hz. Hüseyin Kurbanı, Muharrem Kurbanı): Muharrem orucu, kurban bayramından yirmi gün sonra tutulur. Yani kurban bayramının birinci günü dâhil yirmi gün sayılır, yirmi birinci gün oruçlu olunur. Muharrem orucunun sonunda yapılan Aşure ve kesilen kurbanın hikmeti, Kerbelâ gibi büyük bir faciada Ehl-i Beyt neslinin kesilmemiş olması, diğer bir deyimle de "Kevser" Suresi'nin tecelli etmesi yani, peygamber soyunun sonsuza kadar yaşamasıdır. Bunlar, bu olaydan İmam Zeynel Abidin'in sağ olarak kurtulmasının şükürânesi olarak yapılır.

Kerbelâ kurbanında lokma duası şu şekilde verilmektedir: Ey Yüce Allahım! Senin rızan için oruç tuttuk. Ehlibeytinin sevgisi ve muhabbeti aşkına matem yaşıyoruz. Bizlere bahsettiğin nimetlerle de orucumuzu açacağız. Niyetlerimizi, niyazlarımızı ve oruçlarımızı dergâhı izzetinde kabul eyle Yarabbi. Peygamberlerine kurtuluş olan mübarek Muharrem ayı yüzü suyu hürmetine, Nuh Nebinin gemisinin kurtuluşu gibi bizlerinde Ehlibeytinin kurtuluş kervanında dâhil olanlardan eyle Yarabbi. Ehl-i Beyt Hanedânı bizlerden razı ve hoşnut eyle. Gönüllerimizi onların sevgisi ve nuruyla aydınlanmamızı nasip eyle Yarabbi. Bize, ailemize ve tüm ülkemize dirlik ve esenlik ihsan eyle. Orucumuzu ve yaşanan matemî sırrı Kerbelâ hakkı için kabul eyle Yarabbi. Duası bizden kabulü Allah'tan ola. Gerçeğe Hû...

11-F.R-Alevî toplumunun devletten talepleri nelerdir?

Niyazi Arslan Dede'ye Alevî toplumunun devletten talepleri nelerdir? Sorusunun cevabını kendisinden istediğimizde bize şu özetleyici beklentileri açıklamış. **Dede:** Alevî toplumunun ve devletin gelecekte karşılaşabileceği muhtemel problemleri bize ifade etmiştir: Devletimizin ciddi anlamda inanç için kullanılan Cem evlerine yardımları esirgememelidir. Günümüzde bu tür cem evlerinin elektrik parasını bile ödeyemez duruma gelmiştir. Buralara hizmetini esirgemeyen kişiler herhangi bir bedel almaksızın görev üstlenmişlerdir. Hiç değilse bir Dedenin ve yanında iki zâkirin devlet desteğinden faydalanarak bu görevlerini sürdürmeleri ve dolayısıyla yeni yetişen neslin inançsız bir kişi olmaktan kurtarır. Eğer bu eksiklikler giderilmezse gündün güne durum daha da kötüye gidecektir. Kendisini Alevî olarak niteleyecek kişi Alevîliği dinsizlik gibi algılayacak, her zaman rejime karşı bir tavır sergileyecek hatta terör örgütlerine kendiliklerinden yem oldukları gibi patlamaya hazır bir bomba haline geleceklerdir.

Bugün için belki bu düşünce kabul edilmese de yarın için tehlike arz etmesi kaçınılmazdır. Çünkü Alevîliği gerçek bir Alevî gibi yaşayıp inanmayacak Sünniliği ise zaten kabullenmeyecektir. Neticesinde inançsız, ateist, ahlakı bozuk, devlet ve rejim düşmanı bir nesil kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bu olasılıkların önünü kesmenin en kolay yolu bu inanç sisteminin, sistem içerisindeki hiyerarşik düzenin, gelenek görenek ve kültürün en iyi şekilde korunması ve yaşatılmasıyla mümkün olacaktır. Yani işin ehli olan kişiler desteklenmeli, onlara imkânlar sunulmalı maddi ve manevi destek esirgenmemelidir. Kaldı ki ileride Alevî-Bektaşî inancı hal bilmez kişiler elinde kalacağından ne olduğu belirsiz bir inanç haline getirilerek milletin, memleketin başına birçok belayı musallat edeceklerdir.

Alevî ve Bektaşîlerin dinî ihtiyaç ve erkânlarını yürütecek dede, baba ve pırların yetiştirileceği devlet okullarının kurulması ve cem evlerine devlet tarafından dedeler tayin edilmesi gerekir. Alevî ve Bektaşî halkların kültürel ve dinî hizmetlerini yürüten dernek, vakıf, cem ve kültür evleri gibi kurumların devlet tarafından tek çatı altında toplaması ve bu yapının kontrolünün devlet tarafından sağlanması ile ilgili kurumların siyasî sahalara malzeme olmasının engellenmesi yerinde olacaktır.

Alevî toplumunun geleceği olan gençler, kimlik arayışı içinde olup kim olduklarını bilme noktasında sıkıntı yaşamaktadırlar. Alevî gençleri dinî bilgilerini, Alevî vakıf, dernek, cem ve kültür evlerinde öğrenmektedirler. Eğer Alevîlik konusunda eşitlikçi bir yaklaşım sağlanırsa Alevî-Bektaşî gençleri, inançlarının gerektirdiklerini bileceklerdir. Gençlere, Alevî din algısını, geleneklerini, göreneklerini ve kültürlerini öğretecek etkin ve donanımlı, yetkin bir kurumun olmaması, gençleri kimlik arayışı içine düşürmekte ve dinî algılarını yozlaştırmaktadır. Dinî anlamda yeterli eğitimi alamayan Alevî gençler, İslam anlayışını öğrenememekte, bunun sonucunda inanç boşluğuna düştiklerinden, farklı amaçlar için rahatlıkla kullanılabilirler ve çeşitli örgütlere katılabilirler. Bu konuda gerekli önlemlerin alınması ve ülkemizin geleceğinin teminatı olan gençlerin dinî eğitimlerini alabilmeleri için gerekli olan okul, enstitü ve kursların kurulması acil bir ihtiyaç olarak görülmektedir.

12-F.R-Ahirete iman ve hakkında ne anlatabilirsiniz?

Dede: İslam inancına göre herkes kendi hesabını ahirette verir, amellerinin karşılığını görür. Yöredeki Alevî kanaat önderlerinden Niyazi Arslan Dede:

Der Niyazi cennet mümin yurdumuz

Liva-ül Hamdi'ne biz mihman olduk

Hal kıyamet Niyazi'ye ayandı

Hesap ahirette görülecek ve sonrasında amellerine göre cennet veya cehenneme insanların girecektir. Mümin kullar cennette toplanacaktır. Cennet ve cehennemin vardır. Mümin kullar "Liva-ül Hamd" sancağı altında toplanacaktır.

13-F.R-Adıyaman Alevîlerinde Hac veya Gönül Haccı nasıl ifade edilmektedir?

Dede: Alevilikte hac gönül yapmakla eş değerdir. Gönül Allah'ın nazargâhıdır. "Gönül yapıp onda Kâbe kuralım; Gönülde Hakk evi vardır değil mi?" Gönül yapmak, Kâbe kurmaktır. Gönül Hakk evidir.

14-F.R-On İki İmamlar hakkındaki düşüncelerinizi deyiş ve nefeslerinizle anlatabilir misiniz?

Dede: Niyazi Arslan Dede şu mısralarda 12 İmamların isimlerini zikrederek deyiş haline getirmiştir:

Muhammet Mustafa ol Murtezayı

Hasan Hüseyin Zeynal Ali Abayı

Bakır'ın ab'ından tattım sevdayı

Cafer'den mezhebim bağlar giderim

Musa-i Kazımla ol imam Rıza
Taki'yi Naki'yi sayayım size
Ehlibeyt ateşi dolunca öze
Nice ummanlara çağlar giderim

Hasan-ül Askeri canımın canı
Mürvet senden Mehdi sahip zamanı
Garip Niyazi'nin dini imanı
Desti Kerbela'ya ağlar giderim

15-F.R-Hz. Ali ve Hz. Hüseyin hakkındaki düşüncelerinizi deyiş ve nefeslerinizle anlatabilir misiniz?

Dede: Hz Ali hakkında yazdığım bir nefesi okuyarak duygu ve düşüncelerimi ifade etmek istiyorum.

Kul Niyazi özümdeki Ali'dir
Kelamımda sözümdeki Ali'dir
Muhammed'in sırrındaki Ali'dir
Nur-u Nübüvvette hali bilince

Sevdiğimden ayrı düştüm ağlarım
Bu derdimin dermanı ol ya Ali
Şah Hüseyin'le Kerbela'da kanarım
Şol Yezidin fermanı ol ya Ali

Kırklar erip ulu divan kursunlar
Mümin olanlara murat versinler
Cümle muhip Hak darına dursunlar
Gönlümüze mihman sen ol ya Ali

Kul olayım Ehlibeyte Hüseyin'e
On iki İmam Pak-ı Ali Nesline

Kul Niyazi kement takmış eğnine
Boynum hazır urganım ol ya Ali

Bir olduk uyduk katarı
Allah bir Muhammet Ali
Aldık Hünkârı hatıra
Allah bir Muhammet Ali

Allah Allah deyip geldim
Özümü Salmana verdim
Gönlümden karayı sildim
Allah bir Muhammet Ali

Kaldır gönülden gamanı
Ol gani kesmez âmânı
Yazdı Ali bu fermanı
Allah bir Muhammet Ali

Yazıldı bize bu ferman
Kırklarda engürü derman
Kul Niyazi size kurban
Allah bir Muhammet Ali

Adıyaman yöresi Alevîlerinde de Hz. Hüseyin'e ayrı bir sevgi beslenmektedir.
Niyazi Arslan Dede'nin dizelerinde Hz. Hüseyin sevgisi şu şekilde dile getirilmiştir:

Sabah seherinde binmiş atına
Gezer dertli dertli imam Hüseyin
Çıkar meleklerle arşın katına
Uzar dertli dertli imam Hüseyin

Yezit baskın eder dört bir yanından
Kan damlıyor yakasından kolundan

Ali Ekber vurulmuş yatar alnından
Ağlar dertli dertli imam Hüseyin

Ateşledi mervan ölüm fitili
Yezit oldu Hüseyin'in katili
Duyun Niyazi'yi garip sefili
Çöller dertli dertli imam Hüseyin;

16-F.R-Muharrem orucuna niyet yörede nasıl yapılmaktadır?

Adıyaman yöresinin önde gelen Alevî dedelerinden Niyazi Arslan Dede, Muharrem orucuna niyetin bölgede Türkçe yapıldığını ifade etmiştir:

Dede: Bism-i Şah Allah Allah... Ya Rabbi! Ellerimi açtım, boynumu büktüm sana yalvarıyorum. Dualarımı Dergâh-ı izzetinde kabul eyle. Sana açılan ellerimi boş çevirme ya Rabbi! Ey Yüce Allah'ım! Âlemlerin rahmeti Muhammed Mustafa'ya ve yüce Ehl-i Bey'tine salât ve selam olsun. Himmet ve hidayetleri üzerimizde hazır ve nâzır olsun. Kerbelâ ve tüm şehitlerimizin ruhları şâd olsun. Tüm peygamberlerinin tuttuğu Muharrem orucunu ve matemini tutacağım için şükürler olsun. Bana kolaylıklar ve sabretmeyi nasip eyle ya Rab...

Şah Hüseyin ve Kerbelâ şehitlerinin susuzluk niyetine, âlemlerin rahmetinin şefaatine ve Allah rızasına niyet ettim Muharrem orucunu tutmaya orucumu dergâh-ı izzetinde kabul eyle ya Rab... Allahım kabul eyle, sen de bizden memnun ve razı ol. Hz. Peygamber ve Hz. Ali, Fatıma, İmam Hasan ve İmam Hüseyin'i de memnun ve razı eyle. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da uğradığı elemden ve musibetten dolayı biz de oruç tutuyoruz. Yas çekiyoruz ve ağlıyoruz. Tanrı'dan af dileyenlerden ve şefaat isteyenlerden eyle ya Rabbi. Onlar mübarek ruhlarında müsterih olsunlar. Biz o acı günleri yeniden dile getirip yas çekiyoruz. Matem Orucu tutuyoruz. O suçsuz yere akan kanların şehitlerinin dertlerini paylaşmak ve orada olan olaya ortak olmak için... Üzüntümüz büyüktür. Allah'ım bu üzüntümüz İslam oluşumuzdan, habibin Muhammed'e olan sevgimizden dolayıdır. Onun sevinci ile sevince girmek, O'nun hüznü ile hüznülenmek bizlere bir ödüldür. O'nun sevgili torunlarının Kerbelâ'da suçsuz yere akan kanının yasını çekmek de bize düşer. Sen de bu durumumuzdan ve tutumumuzdan dolayı memnun ve razı ol. Af ve mağfiretine mazhar eyle bizleri ey Rabbim. Sana tapar, sana koşar, senden yardım dileriz. Sen Rabbimizsin sana sığınırız. Nefsimiz için değil, Hz. Hüseyin için ağlıyoruz, yas ve matem tutuyoruz. Allahım biz sana tapar, sana koşar, sana inanır, senden yardım dileriz. Nefsimiz için bin derdimiz olsa birinden şikâyet etmeyiz. Dost derdiyle nalân olur ağlarız. Yas çeker, gözyaşı döker, oruç tutarız. Sen de bizleri af ve mağfiretine mazhar eyle, Muhammed Mustafa'nın Ehl-i Bey'tinin katarından didarından ayırma... Onların şefaathlerine nail eyle.

Allah, Allah diyelim. Daima zikredelim, Allah Allah! Ya Rabbi bu okunan duaları yas ve matem için yapılan niyeti sen kabul eyle. Sen Uhud Harbi'nde yaralanan Hz. Muhammed, Hendek Harbi'nde yaralanan Hz. Ali, Kerbelâ'da şehit olan Hz. Hüseyin ve diğer tüm şehitlerin ruhlarını bizlerden hoşnut ve razı eyle. Yas ve matem edenleri sevabına nail eyle. Mahşer yerinde de onlarla haşır neşir eyle. Evveli Hû, ahiri Hû, zahirî Hû, batını Hû, gerçekler demine Hû diyelim Hû...

17-F.R-Alevi anlayışta ikrar verme ve talibin uyması zaruri olan ahlaki ilkeler nelerdir?

Dede: Alevî-Bektaşî yolunda "ikrar ve ikrar vermek" yola giriş için çok önemlidir. Yörede ikrar erkânı ve ikrar deyişlerde üzerinde ehemmiyetle durulan bir konudur. Dede Niyazi Arslan'ın mısralarında ikrar şu şekilde değerlendirilmiştir:

İkrar verip bir kararda duralım,
Niyaz edip Pir eşiğine varalım,
Ali meydanında karar kılalım,
Kemberbest olanın yüzü ak olmuş

İkrar verip yola girdim
Hakkın birliğine erdim
Cümleye Serdarsın bildim
Belli halinden halinden;

Niyazi Arslan Dede ikrar veren bir talibin uyması zaruri olan ahlaki ilkeleri şu deyişi ile ifade etmiştir:

Edebinle otur dur, gel eyle bir muhabbet
Hakta meylin yoksa çektirme boşa zahmet
Erenlerin meclisine riya ile girilmez
Özü bozuk gelene nasip düşer necaset

Eğri otur doğru konuş yalan gıybet eyleme
Görmediğini gözün ile gördüm diye söyleme
Gittiğin yol, Hak yolu, durduğun erenler dâr'ı
Canı kurban vermek var sanma gönül eğleme

18-F.R-Gölbaşı Alevîleri arasında ziyaret edilen yerler var mıdır?

Dede: Adıyaman Gölbaşı ilçesinde ikamet eden Alevîler, Kahramanmaraş Pazarcık ilçesinde medfun bulunan Elif Ana Sultan'ın ve Ana Eren'in türbesini ziyaret ederler.

19-F.R-"Dört Kapı-Kırk Makam" hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Dede: Dört kapı ve kırk makamı kendi deyişimle ifade edeyim:

Arşı aladaki yeşil kubbenin

Dört direği vardır, dördtür yapısı

Yüce Rabbin yarattığı Âdemin

Döner dört yanına dördtür ustası

Durur muallâkta şu devri âlem

Veçhini yazmaya dayanmaz kalem

Miracı Nebide okunan kelam

Zikrediyor diller dördtür sedası

Güruhu Naci'den Şit olup gelen

İkrar iman edip gümanı silen

Rabbi'l Âlem cümle sırları bilen

Dört kitap böyle der budur manası

Edebi erkândan geçer yolumuz

Kevser ırmağından gelir dolumuz

Ta ezelden böyle derdi ulumuz

Dört din üzeredir Hakk'ın binası

Aşkî muhabbetle yoğruldu ceddin

Sırrı hakikatle irşada geldim

Yaş kemale erdi kendimi bildim

Fark ettim cümlelerin dördtür atası

Ervahı ezelde levhi kalemde
 Zikreyleriz Huda her bir kelimde
 Cümle Nebilerin soyu İslam'da
 O şehre girmenin dördtür kapısı

Kuruldu mektebi Şeriat Babı
 Tarikat içinde yunmaya ab-ı
 Marifet ehlinde eşik türabı
 Sırrı hakikat dört zordur varması

Kul Niyazi dört kapıda kırk makam
 Başlar şeriattan Hakikat hitam
 Onar adım ile doksan bin kelim
 Kitabı peygamber dört var mı dahası

20-F.R-Alevi anlayışta kadının yeri ve önemi hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Dede: Bizler iyi biliyoruz ki kadının Alevi inancında yeri çok büyük ve çok önemlidir. Alevi inancında kadın-erkek ayrımı yoktur. Bizim meclislerimizde ne vardır biliyor musunuz? Şu kapıdan içeri girildiğinde sen ben değil sade ve tek bir Can vardır. Bu meclislerde kişi nefisini tamamen terk edip can olur. Can olmak demek ruh olmaktır. İnsan bedeni ise ten olarak tanımlanır ve o ruhun dışındaki bir elbise gibidir. Öyleyse ruh bedenden çıkarsa ne olur; hayat biter, canlılık yok olur. Sözünü ettiğimiz o ruh ise hak katına giden cinsiyetsiz bir varlık olur.

Hakk katında, onun huzurunda ruhlara vardır, işte o ruhların her birisi bir candır ve can olarak kabul edilmesinden dolayı da orada erkek kadın ayrımı yoktur. Bizler de icra etmiş olduğumuz erkânlarımızda ölmeden evvel ölmeyi hak bildiğimiz ve nefsanî duyguları devre dışı bıraktığımız için, yüce hakkın huzurunda, erenlerin divanında cinsiyet ayrımı olmaz ve olmamalı diye düşünüyoruz. Pirimiz Hacı Bektaş-i Veli şu mısraları konuyu bize özetlemektedir.

Erkek dişi sorulmaz muhabbetin dilinde
 Hakkın yarattığı her şey yerli yerinde
 Bizim nazarımızda kadın, erkek farkı yok
 Eksiklik, noksanlık senin görüşlerinde

21-F.R-“Dardan İndirme Erkânı” hakkında neler anlatabilir misiniz?

Dede: Alevi Bektaşî gelenek ve göreneklerine göre (Hakka yürümüş) ölmüş kimselerin ardından aşağıdaki erkân uygulanır. Kurban kesilir, lokmalar yapılır, çırağlar uyarılır, ayin-i cem kurularak sorgusu sorulur. Birinci derecede yakınları cem meydanında dâr'a alınır. Ölen kimsenin alacağı veya vereceği varsa cemaate sorulur. Hakkı olan kimseler varsa orada hakkını talep eder. Dârda duran birinci derecedeki yakınları alacaklı kimsenin alacağını üstlenir ve ödemedede bulunurlar. Verecekli olanlar varsa onlarda aynı şekilde verecekleri olduğunu burada beyan ederek yakınlarına bu borcunu öderler. Tabi bu sorgunun da farklı bir sorulma şekli vardır. Yoksa ki sıradan bir soru sorma değildir. Tüm bu görevler 12 hizmet uygulanması suretiyle gerçekleştirilir. Bu hizmet hakka yürüyenin 3. 5. 7. 12. günü 40. günü veya sene-i devriyesine kadar herhangi bir gün içerisinde yapılabilme olanağı vardır. Ölmeden ölmeyi ve ölmeden hesaba çekilme ilkesini benimseyen Aleviler Dâra, Dârdan İndirme Erkânı'na büyük bir önem vermektedirler.

SONUÇ

Alevî olan ve olmayan yazarlar tarafından Alevîlik birbirinden farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Bundan dolayı Anadolu Aleviliği bağlamında Gölbaşı ve Besni yöresinde hizmet eden Niyazi Arslan Dede'nin dilinden yaşanan Alevîliğin bilimsel yöntemlere uygun, tarafsız, aşırılıklara düşmeden, Alevi kültürünü benimseyen kişiler (dedeler) muhatap alınarak, olanın olduğu gibi ifade ederek ele alınması ve etik kurallar çerçevesinde araştırılması kaçınılmaz bir durumdur. Yörede Alevi anlayışın ve kültürünün anlaşılmasına ve yaşatılmasına büyük katkıları olan Niyazi Arslan Dede'yle farklı zamanlarda bir araya gelerek yaptığımız mülakatların, geleneksel Alevilik söz konusu edildiğinde önemli verileri bilim dünyasına kazandırmış olacağına inanıyoruz. Anadolu Aleviliği bütün gerçekliğiyle anlaşılacak isteniyorsa alan araştırmalarının yapılmasının kaçınılmaz olduğu aşikârdır. Bu hedeflere ulaşma yolunda yapmış olduğumuz çalışmamızda Gölbaşı ve Besni yöresindeki geleneksel Alevîliğin inançları, ibadetleri, örf ve adetleri, ahlâkî kuralları incelenmiştir.

KAYNAKÇA

- ANONİM, *Erkânnâme-1*, haz. Doğan Kaplan, Ankara, TDVY, 2007, s. 150-162;
- GÖLPINARLI, Abdulkaki, *Alevî ve Bektaşî Nefesleri*, İstanbul, İnkılâp Kitapevi, 1992.
- MELİKOFF, İrene, *Kırkların Cemi'nde*, trc. Turan Alptekin, İstanbul, Demos Yayınları, 2007.
- RADAVÎ, *Fütüvvetnâme-i Tarikat*, haz. Osman Aydın, Ankara, TDVY, 2011.
- YAMAN, Ali, *Alevîlik Nedir?* İstanbul, Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Araştırma Eğitim ve Kültür Vakfı Yayınları.

EKLER

Muhammed Postu, Niyazi Dede tarafından meydana serilirken.

Araştırmacı Adıyaman Besni ve Gölbaşı ilçelerinde dedelik yapan Niyazi Arslan Dede ile mülakat yaparken.

Niyazi Arslan Dede cem erkânını icra ederken.